

Asia: VN/11212/2025

Lausuntopyyntö yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen linjausluonnoksesta

Lausunnonantajan lausunto

Miten arvioitte yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen linjauksiksi valitun viiden suuntaviivan tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta kokonaisuutena?

Linjauksia koskien lausunnon pääviestit ovat seuraavat: 1) linjausten toimeenpano edellyttää kansallista, useampivuotista ohjelmaa, jossa määritellään vastuut, rahoitus, seuranta ja arviointi; 2) opettajankoulutus ja opetushenkilöstön jatkuva yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen kehittäminen ovat vaikuttavuuden edellytys; 3) tutkimusperustaisuus ja vaikuttavuustieto tulee nostaa linjausten ytimeen; ja 4) yrittäjyys- ja talousosaamisen tulee rakentua yhdenvertaisena oppimispolkuna varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ja jatkuvaan oppimiseen.

Valitut viisi suuntaviivaa muodostavat kokonaisuutena tarkoituksenmukaisen ja ajankohtaisen kehyksen yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen vahvistamiselle. Ne tunnistavat hyvin toimintaympäristön muutokset, kuten työelämän murroksen, taloudellisen epävarmuuden, digitalisaation, vihreän siirtymän sekä tarpeen vahvistaa yksilöiden ja yhteisöjen resilienssiä. Kokonaisuus on perusteltu myös siksi, että yrittäjyyskasvatus ja talousosaaminen kytketään oppijan aktiiviseen toimijuuteen, tulevaisuusvalmiuksiin, vastuulliseen päätöksentekoon ja kestävän hyvinvoinnin rakentamiseen.

Suuntaviivojen vahvuutena on niiden laaja-alaisuus: ne eivät rajaa yrittäjyyskasvatusta vain yritystoiminnan perustamiseen, vaan ymmärtävät sen yrittäjämäisenä toimintatapana, aloitteellisuutena, kokeilukulttuurina, yhteistyönä ja kyvykkyytenä toimia muuttuvissa tilanteissa. Talousosaamisen sisällyttäminen samaan kokonaisuuteen on tarkoituksenmukaista, sillä taloudellinen ymmärrys, vastuulliset valinnat ja kyky hahmottaa talouden ilmiöitä ovat keskeisiä sekä yksilön elämänhallinnan että yhteiskunnallisen osallisuuden kannalta.

Vaikuttavuuden näkökulmasta suuntaviivat ovat lupaavat, koska ne kattavat oppimispolun varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ja korostavat kasvatuksen ja koulutuksen parissa työskentelevien osaamisen pitkäjänteistä kehittämistä. Tämä on keskeinen edellytys sille, että linjat eivät jää erillisiksi hankkeiksi tai yksittäisiksi toimenpiteiksi, vaan juurtuvat opetussuunnitelmiin, pedagogisiin käytäntöihin, oppilaitosten toimintakulttuuriin ja alueellisiin yhteistyörakenteisiin.

Kokonaisuuden vaikuttavuutta vahvistaisi, että linjauksissa määriteltäisiin selkeämmin toimeenpanon vastuut, seuranta, arviointikriteerit, rahoituspohja ja koulutusastekohtaiset tavoitteet. Vaikuttavuus riippuu siitä, rakennetaanko toteutus pysyväksi osaksi koulutusjärjestelmää vai jääkö se määräaikaisten hankkeiden ja yksittäisten toimijoiden varaan. Yhdenvertaisuuden varmistamiseksi tarvitaan myös pitkäjänteistä yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän, korkeakoulujen, kuntien, järjestöjen ja muiden sidosryhmien kanssa.

Rahoitukseksi tarvitaan monikanavainen ja useampivuotinen malli, joka yhdistää pysyvän kansallisen perusrahoituksen, kohdennetut valtionavustukset, jatkuvan oppimisen rahoituksen, korkeakoulujen TKI-rahoituksen sekä alueelliset ja eurooppalaiset kehittämisrahoitukset. Rahoitus tulisi kohdentaa erityisesti opettajuuden, opettajankoulutuksen, tutkimusperustaisen kehittämisen, koulutusasteiden välisen yhteistyön ja vaikuttavuuden arvioinnin vahvistamiseen.

Pitkäjänteisyyden varmistamiseksi toimeenpanoon tulisi liittää kansallinen, useampivuotinen ohjelma. Siinä määriteltäisiin vastuut, rahoitus, aikataulu, seurantaindikaattorit ja arviointimenettelyt. Ohjelman tulisi tukea sitä, että yrittäjyyskasvatus ja talousosaaminen sisällytetään opetussuunnitelmiin, alueellisiin strategioihin, oppilaitosten toimintakulttuuriin, johtamiseen ja henkilöstön osaamisen kehittämiseen. Hankkeet voivat toimia kehittämisen välineinä, mutta niiden tulokset on kytkettävä pysyviin rakenteisiin.

Oppilaitoksen johtamisen näkökulma on toimeenpanossa keskeinen. Johto luo edellytykset sille, että yrittäjyyskasvatus ja talousosaaminen eivät jää yksittäisten opettajien kiinnostuksen varaan, vaan kytkeytyvät oppilaitoksen strategiaan, pedagogiseen johtamiseen, resurssien suuntaamiseen, henkilöstön osaamisen kehittämiseen ja yhteistyörakenteisiin. Rehtoreiden ja koulutuksen järjestäjien rooli on tärkeä erityisesti toimintakulttuurin uudistamisessa, kokeilujen mahdollistamisessa ja pitkäjänteisen kehittämisen varmistamisessa.

Jatkuvuutta ja tiedon siirtymistä koulutusasteelta toiselle vahvistaisi kansallinen yrittäjyyden ja talousosaamisen polkumalli. Mallissa kuvattaisiin, millaisia yrittäjämäisen toiminnan, talousosaamisen, työelämäosaamisen, kestävän yrittäjyyden ja tulevaisuusosaamisen tavoitteita eri koulutusasteilla tavoitellaan ja miten ne rakentuvat toisiaan täydentäväksi oppimispoluksi varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ja jatkuvaan oppimiseen. Polkumalli voisi sisältää koulutusastekohtaiset osaamistavoitteet, esimerkit oppimiskokemuksista, ohjauksen roolin, osaamisen tunnistamisen periaatteet sekä käytännöt, joilla tieto oppijoiden aiemmista kokemuksista ja osaamisesta siirtyy seuraavalle koulutusasteelle.

Opettajuus on linjausten vaikuttavuuden kannalta ratkaiseva tekijä. Uusien opettajien yrittäjyyskasvatuskyykyä tulee vahvistaa jo opettajankoulutuksessa sisällyttämällä yrittäjyyskasvatus ja talousosaaminen systemaattisesti opetussuunnitelmiin, pedagogisiin opintoihin ja opetusharjoitteluun. Tulevien opettajien tulee saada valmiuksia käyttää toiminnallisia, kokeilevia, yhteisöllisiä ja työelämäyhteistyöhön perustuvia menetelmiä sekä ymmärtää yrittäjyyskasvatus laajasti oppijoiden toimijuutta, aloitteellisuutta, luovuutta, talousosaamista ja vastuullista tulevaisuuden rakentamista tukevana pedagogiikkana.

Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen asemaa tulee vahvistaa linjauksissa selvästi. Tutkimus näyttää jääneen luonnoksessa liian vähälle huomiolle, vaikka ilman tutkimusperustaista tietoa ei voida luotettavasti arvioida yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen todellista hyötyä, vaikuttavuutta tai kehittämistarpeita. Tutkimus on välttämätön perusta sille, että tunnistetaan eri koulutusasteilla toimivat pedagogiset ratkaisut, voidaan kohdentaa rahoitusta vaikuttavasti ja kehittää toimintaa näyttöön perustuen.

Tutkimuksen tulee tukea linjausten toimeenpanoa, systemaattista arviointia ja jatkuvaa parantamista. Tämä edellyttää pitkäjänteistä tutkimusrahoitusta, kansallista seurantatietoa, koulutusasteiden välistä vertailua sekä tutkimuksen ja käytännön kehittämistyön tiivistä vuoropuhelua. Näin varmistetaan, että päätöksenteko, rahoitus ja pedagogiset ratkaisut perustuvat näyttöön eivätkä yksittäisiin hankekokemuksiin tai oletuksiin.

Yhteenvedona viisi suuntaviivaa muodostaa tarkoituksenmukaisen ja ajankohtaisen kokonaisuuden. Niiden vahvuus on yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen kytkeminen tulevaisuuden osaamiseen, kestäväan toimintaan ja oppijoiden toimijuuteen. Vaikuttavuus edellyttää kuitenkin systemaattista toimeenpanoa, pitkäjänteisiä resursseja, tutkimusperustaisuutta, opettajankoulutuksen kehittämistä ja selkeää seurantaa.

1. Innostamme toiminnan ja kokeilun avulla yrittäjämäiseen toimintatapaan

Suuntaviiva on erittäin tarkoituksenmukainen, sillä yrittäjämäinen toimintatapa rakentuu parhaiten tekemisen, kokeilun, oivaltamisen ja reflektion kautta. Tavoite korostaa myönteisellä tavalla oppijoiden aktiivista toimijuutta, aloitteellisuutta, luovuutta, ongelmanratkaisukykyä ja kykyä sietää epävarmuutta. On tärkeää, että yrittäjyyskasvatusta ymmärretään tässä yhteydessä laajasti eikä sitä rajata vain yrityksen perustamiseen. Yrittäjämäinen toimintatapa on keskeinen tulevaisuuden työelämä- ja kansalaistaito kaikilla koulutusasteilla.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa yrittäjämäistä toimintatapaa voidaan vahvistaa leikin, tutkimisen, yhdessä tekemisen ja lasten omien ideoiden näkyväksi tekemisen kautta. Perusopetuksessa tavoitteeseen sopivat erityisesti ilmiöpohjainen oppiminen, projektit, oppilaslähtöiset kokeilut, yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa sekä mahdollisuudet harjoitella arjen talousosaamista käytännönläheisesti. Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa tulisi vahvistaa monialaisia oppimiskokonaisuuksia, tiimityötä, työelämäyhteistyötä, yrittäjyysprojekteja ja mahdollisuuksia kokeilla omien ideoiden kehittämistä turvallisessa ympäristössä.

Korkeakoulutuksen näkökulmasta suuntaviiva on erityisen tärkeä, koska korkeakoulut voivat yhdistää tutkimusperustaisen osaamisen, innovaatiotoiminnan, yrittäjyysosaamisen ja työelämäyhteistyön. Korkeakouluissa yrittäjämäistä toimintatapaa tulisi edistää sekä tutkintokoulutuksessa että jatkuvassa oppimisessa esimerkiksi monialaisten projektioipintojen, työelämä- ja yritys yhteistyön, innovaatiopedagogiikan, harjoittelujen, tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä opiskelijoiden omien aloitteiden tukemisen kautta. Tärkeää on, että yrittäjyysosaaminen ei jää vain erillisten yrittäjyysopintojen varaan, vaan integroidaan osaksi eri alojen osaamistavoitteita.

Vaikuttavuuden vahvistamiseksi suuntaviivan toteuttamiseen tarvitaan selkeitä koulutusastekohtaisia esimerkkejä, opettajien ja muun henkilöstön osaamisen kehittämistä sekä rakenteita, jotka mahdollistavat kokeilut myös opetuksen arjessa. Kokeilukulttuuri edellyttää aikaa, pedagogista tukea, johdon sitoutumista ja yhteistyötä koulutuksen järjestäjien, korkeakoulujen, työ- ja elinkeinoelämän, kuntien sekä kolmannen sektorin kanssa. Lisäksi olisi hyödyllistä kuvata, miten oppijoiden yrittäjämäisen toimintatavan kehittymistä voidaan seurata ja arvioida ilman, ettei kokeilevuus kavennu liian mittarikeskeiseksi toiminnaksi.

2. Tarjoamme joustavia mahdollisuuksia yrittäjyys- ja talousosaamisen edistämiseen

Suuntaviiva on erittäin kannatettava, sillä yrittäjyys- ja talousosaamisen vahvistaminen edellyttää joustavia, eri oppijoiden tarpeisiin ja erilaisiin koulutuspolkuihin soveltuvia toteutustapoja. Osaamisen kehittämisen mahdollisuuksien tulee olla saavutettavia sekä tutkintokoulutuksessa että jatkuvan oppimisen eri muodoissa. Joustavuus on tärkeää myös siksi, että oppijoiden elämäntilanteet, aiempi osaaminen, alueelliset mahdollisuudet ja yhteydet työelämään vaihtelevat merkittävästi.

Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja perusopetuksessa joustavuus voi tarkoittaa yrittäjyys- ja talousosaamisen luontevaa integrointia arjen tilanteisiin, monialaisiin oppimiskokonaisuuksiin ja oppijoiden omista kysymyksistä lähteviin projekteihin. Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa joustavia mahdollisuuksia voidaan vahvistaa esimerkiksi valinnaisilla opinnoilla, työelämäyhteistyöllä, yrittäjyysprojekteilla, oppilaitosten yhteisillä opintotarjottimilla, digitaalisilla oppimisympäristöillä sekä mahdollisuuksilla tunnistaa ja tunnustaa muualla hankittua osaamista.

Korkeakoulutuksessa suuntaviiva tukee hyvin tarvetta rakentaa avoimia, modulaarisia ja monialaisia oppimismahdollisuuksia. Yrittäjyys- ja talousosaamista tulisi voida kehittää osana eri alojen tutkintoja, erillisinä opintojaksoina, sivuaineina, mikrokokonaisuuksina, avoimen korkeakoulutuksen tarjontana sekä työelämässä oleville suunnattuina jatkuvan oppimisen ratkaisuna. Erityisen tärkeää on vahvistaa korkeakoulujen, yritysten, julkisen sektorin ja kolmannen sektorin yhteistyötä niin, että oppijat voivat soveltaa osaamistaan aidossa kehittämis- ja ongelmanratkaisutilanteissa.

Vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että joustavuus ei jää vain yksittäisten oppilaitosten tai hankkeiden varaan, vaan sitä tuetaan kansallisesti ja alueellisesti selkeillä rakenteilla. Tarvitaan yhteisiä periaatteita osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen, opintotarjonnan avaamiseen yli koulutusaste- ja organisaatorajojen sekä digitaalisten oppimISRatkaisujen hyödyntämiseen. Samalla on huolehdittava siitä, että joustavat mahdollisuudet ovat aidosti yhdenvertaisia eivätkä riipu liiaksi oppijan asuinpaikasta, oppilaitoksen resursseista tai yksittäisten opettajien aktiivisuudesta.

Lisäksi suuntaviivassa olisi hyvä korostaa oppijoiden erilaisia siirtymiä: perusopetuksesta toiselle asteelle, toiselta asteelta korkeakoulutukseen, koulutuksesta työelämään sekä työelämästä takaisin oppimisen pariin. Yrittäjyys- ja talousosaaminen tukevat näitä siirtymiä, kun ne tarjoavat valmiuksia oman osaamisen sanoittamiseen, uravaihtoehtojen hahmottamiseen, toimeentulon ja talouden suunnitteluun sekä mahdollisuuksien tunnistamiseen muuttuvassa työelämässä. Suuntaviiva on siten vaikuttava, mikäli sen toimeenpano kytketään oppijoiden jatkuviin oppimispolkuihin, ohjaukseen ja käytännön työelämäyhteyksiin.

3. Vahvistamme kasvatuksen ja koulutuksen parissa työskentelevien osaamista pitkäjänteisesti uudella ja päivittyvällä tiedolla

Suuntaviiva on linjausten vaikuttavuuden kannalta keskeinen, sillä yrittäjyyskasvatus ja talousosaaminen toteutuvat käytännössä opettajien, rehtoreiden, ohjaajien ja muun koulutushenkilöstön osaamisen kautta. Opettajuuden kehittämisen tulee olla pitkäjänteistä, tutkimusperustaista ja käytännönläheistä. Se ei voi perustua yksittäisiin koulutuksiin, vaan sen tulee olla osa opettajankoulutusta, täydennyskoulutusta, oppilaitosten johtamista ja koko koulutusjärjestelmän jatkuvaa kehittämistä.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa henkilöstö tarvitsee tukea siihen, miten yrittäjämäistä toimintatapaa ja talousosaamisen alkeita voidaan edistää lapsilähtöisesti, leikkillisesti ja arjen tilanteisiin luontevasti kytkeytyen. Perusopetuksessa opettajien osaamista tulisi vahvistaa erityisesti

monialaisten oppimiskokonaisuuksien, ilmiölähtöisen pedagogiikan, arjen talousosaamisen, yhteistyötaitojen ja oppijoiden toimijuutta tukevien menetelmien osalta. Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa korostuvat puolestaan työelämäyhteistyö, projektimainen oppiminen, yrittäjyys- ja innovaatiopedagogiikka sekä talouden ilmiöiden ymmärtäminen osana yhteiskunnallista ja ammatillista osaamista.

Korkeakouluilla on erityinen vastuu opettajankoulutuksen, täydennyskoulutuksen ja tutkimuksen vahvistajina. Yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen tulee näkyä nykyistä systemaattisemmin opettajankoulutuksessa, korkeakoulupedagogiikassa ja opetushenkilöstön jatkuvassa osaamisen kehittämisessä. Korkeakoulut voivat tuottaa tutkimustietoa, kehittää pedagogisia malleja ja rakentaa yhteistyötä koulujen, oppilaitosten, työ- ja elinkeinoelämän sekä kolmannen sektorin kanssa.

Täydennyskoulutukselle tarvitaan pysyvät rakenteet, riittävät resurssit ja selkeä kytkentä oppilaitosten strategiseen kehittämiseen. Vaikuttavia toteutusmuotoja ovat esimerkiksi koulutusasteiden väliset oppimisverkostot, modulaariset täydennyskoulutukset, vertaisoppiminen, pedagoginen tuki sekä työyhteisökohtaiset kehittämisprosessit. Johdon sitoutuminen on välttämätöntä, jotta osaaminen ei jää yksittäisten opettajien varaan vaan uudistaa koko toimintakulttuuria.

Suuntaviivaa olisi hyvä täsmentää siten, että siinä kuvataan konkreettisemmin, miten uusi ja päivittyvä tieto kytketään koulutuksen arkeen ja miten sen vaikuttavuutta seurataan. Yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen tutkimus, käytännön kokeilut ja alueelliset kehittämisverkostot tulisi saada nykyistä vahvemmin vuoropuheluun keskenään. Pitkäjänteinen osaamisen kehittäminen edellyttää myös sitä, että henkilöstölle tarjotaan aikaa, kannusteita ja mahdollisuuksia osallistua koulutuksiin, kehittämistyöhön ja verkostoihin. Näin suuntaviiva voi aidosti vahvistaa opetuksen laatua, oppijoiden toimijuutta ja yrittäjyys- ja talousosaamisen juurtumista kaikille koulutusasteille.

4. Valmistaudumme ja valmennamme tulevaisuuteen

Suuntaviiva on erittäin ajankohtainen ja tarpeellinen, sillä yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen tulee tukea oppijoiden kykyä rakentaa omaa tulevaisuuttaan epävarmuuden, työelämän muutoksen, digitalisaation, tekoälyn, vihreän siirtymän ja taloudellisten murrosten keskellä. Tulevaisuuteen valmistautuminen ei tarkoita vain tiettyihin ammatteihin tai urapolkuihin valmentamista, vaan laajempien tulevaisuusvalmiuksien vahvistamista: kykyä ennakoida muutoksia, tehdä vastuullisia valintoja, tunnistaa mahdollisuuksia, toimia yhteistyössä ja uudistaa omaa osaamista läpi elämän.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tulevaisuusvalmiuksia voidaan rakentaa vahvistamalla uteliaisuutta, luottamusta omiin kykyihin, yhdessä toimimista ja myönteistä suhdetta oppimiseen. Perusopetuksessa suuntaviivaa voidaan toteuttaa esimerkiksi tulevaisuuskasvatuksen, arjen talousosaamisen, monialaisten oppimiskokonaisuuksien, ongelmanratkaisun, digitaalisten taitojen ja yhteiskunnallisen osallistumisen kautta. Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa korostuvat urasuunnittelun, työelämätaitojen, yrittäjyysosaamisen, taloudellisen päätöksenteon, vastuullisen kuluttamisen sekä teknologisten ja yhteiskunnallisten muutosten ymmärtäminen.

Korkeakoulutuksessa suuntaviiva kytkeytyy vahvasti tutkimusperustaiseen koulutukseen, innovaatiotoimintaan, jatkuvaan oppimiseen ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen. Korkeakoulujen tulee tukea opiskelijoiden kykyä ennakoida oman alan muutoksia, tunnistaa uusia osaamistarpeita, hyödyntää teknologiaa vastuullisesti ja toimia monialaisissa asiantuntijayhteisöissä.

Yrittäjyys- ja talousosaamisen tulisi olla osa eri alojen asiantuntijuutta, ei vain erillinen opintosisältö. Tämä on tärkeää erityisesti tilanteessa, jossa työurat monimuotoistuvat, osaamisen päivittäminen nopeutuu ja yrittäjämäinen toiminta voi toteutua palkkatyössä, yrittäjyydessä, tutkimus- ja kehittämistoiminnassa sekä yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa.

Vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että tulevaisuuteen valmentaminen perustuu ajantasaiseen ennakkointitietoon ja tiiviiseen yhteistyöhön työ- ja elinkeinoelämän, korkeakoulujen, tutkimuslaitosten, kuntien ja järjestöjen kanssa. Oppijoille tulisi tarjota mahdollisuuksia kohdata erilaisia tulevaisuuskuvia, arvioida vaihtoehtoisia kehityskulkuja ja harjoitella päätöksentekoa epävarmuuden vallitessa. Talousosaamisen näkökulmasta tämä tarkoittaa myös kykyä ymmärtää talouden muutoksia, riskejä, mahdollisuuksia, oman talouden hallintaa sekä kestävien ja vastuullisten valintojen merkitystä.

Suuntaviivaa voisi vahvistaa täsmentämällä, miten tulevaisuusosaamista, yrittäjyysosaamista ja talousosaamista kehitetään toisiaan tukevin kokonaisuuksina eri koulutusasteilla. Lisäksi olisi hyödyllistä kuvata konkreettisia välineitä, joilla oppijat voivat harjoitella ennakkointia, ideointia, kokeilua, taloudellista päätöksentekoa ja oman osaamisen kehittämistä. Tavoitteen vaikuttavuus kasvaa, jos tulevaisuuteen valmentaminen kytketään opetussuunnitelmiin, ohjaukseen, työelämäyhteistyöhön ja jatkuvan oppimisen rakenteisiin pitkäjänteisesti. Näin suuntaviiva voi vahvistaa oppijoiden tulevaisuususkoa, toimijuutta ja kykyä rakentaa kestävää työelämää ja yhteiskuntaa.

5 Työskentelemme kestävän tulevaisuuden puolesta

Suuntaviiva on erittäin tärkeä ja ajankohtainen, sillä yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen tulee tukea ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävän tulevaisuuden rakentamista. Kestävän tulevaisuuden näkökulma laajentaa yrittäjyyskasvatusta vastuulliseksi toiminnaksi, jossa korostuvat eettisyys, pitkäjänteisyys, yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja kyky arvioida toiminnan seurauksia. Talousosaamisen osalta suuntaviiva auttaa kytkemään yksilön taloudelliset valinnat laajempiin yhteiskunnallisiin ja ympäristöllisiin vaikutuksiin.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kestävän tulevaisuuden teemoja voidaan käsitellä lasten arjen, lähiympäristön, yhdessä tekemisen ja vastuullisten valintojen kautta. Perusopetuksessa suuntaviivaa voidaan toteuttaa esimerkiksi kestävän kehityksen, kiertotalouden, kuluttajakasvatuksen, talousosaamisen, yhteiskunnallisen osallistumisen ja ongelmanratkaisun oppimiskokonaisuuksina. Lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa on tärkeää vahvistaa ymmärrystä siitä, miten kestävyys, talous, yrittäjyys, teknologia ja työelämän muutokset liittyvät toisiinsa eri aloilla ja ammateissa.

Korkeakoulutuksessa suuntaviiva kytkeytyy vahvasti tutkimusperustaiseen opetukseen, kestävän kehityksen tavoitteisiin, vastuulliseen innovaatiotoimintaan ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen. Korkeakouluilla on keskeinen rooli siinä, että opiskelijat ja työelämässä olevat oppijat ymmärtävät kestävyiden merkityksen oman alansa asiantuntijuudessa, yrittäjyydessä ja taloudellisessa päätöksenteossa. Yrittäjyys- ja talousosaamisen kehittämisessä tulisi korostaa sitä, miten uudet ratkaisut voivat tukea kestävästä kasvusta, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, alueellista elinvoimaa ja vastuullista yritystoimintaa.

Vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että kestävä tulevaisuus ei jää erilliseksi teemaksi, vaan se läpäisee yrittäjyys- ja talousosaamisen kehittämisen kaikilla koulutusasteilla. Tämä edellyttää

pedagogisia malleja, joissa oppijat pääsevät tarkastelemaan aitoja kestävyysasteita, kehittämään ratkaisuja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja arvioimaan ratkaisujen taloudellisia, sosiaalisia ja ekologisia vaikutuksia. Työ- ja elinkeinoelämän, kuntien, järjestöjen, korkeakoulujen ja tutkimustoimijoiden yhteistyö on tässä erityisen tärkeää.

Suuntaviivaa voisi vahvistaa täsmentämällä, miten kestävä tulevaisuuden näkökulma konkretisoidaan eri koulutusasteiden tavoitteissa, oppimisympäristöissä ja arvioinnissa. Lisäksi olisi hyödyllistä kuvata, miten yrittäjyyskasvatus voi tukea kestävä yrittäjyyttä, kiertotaloutta, vastuullista kuluttamista, taloudellista resilienssiä ja yhteiskunnallista osallisuutta. Näin suuntaviiva voi vahvistaa oppijoiden kykyä tehdä vastuullisia valintoja, toimia ratkaisukeskeisesti ja rakentaa kestävä hyvinvointia sekä omassa elämässään että laajemmin yhteiskunnassa.

Muut mahdolliset huomiot linjausluonnoksesta

Linjausluonnoksen keskeinen vahvistamistarve liittyy toimeenpanoon. Yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen edistäminen edellyttää pysyviä rakenteita, selkeitä vastuuta, pitkäjänteistä rahoitusta sekä tutkimusperustaista seurantaa. Muutoin hyvät tavoitteet voivat jäädä erillisiksi hankkeiksi tai yksittäisten toimijoiden varaan.

Lisäksi linjauksissa olisi hyvä tunnistaa oppilaitosten johdon ja koulutuksen järjestäjien rooli nykyistä selvemmin. Yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen juurtuminen edellyttää pedagogista johtamista, strategista sitoutumista, henkilöstön osallistamista sekä rakenteita, jotka mahdollistavat yhteistyön työelämän, korkeakoulujen ja alueellisten toimijoiden kanssa. Ilman johdon tukea kehittäminen jää helposti yksittäisten opettajien varaan eikä muutu koko oppilaitoksen toimintakulttuuriksi.

Opettajankoulutuksessa yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen tulee näkyä opetussuunnitelmissa, pedagogisissa opinnoissa ja opetusharjoittelussa. Tulevien opettajien on saatava valmiuksia toteuttaa toiminnallisia, kokeilevia, ilmiölähtöisiä ja yhteisöllisiä oppimiskokonaisuuksia sekä hyödyntää työelämä- ja yritys yhteistyötä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

Täydennyskoulutuksessa tulisi suosia modulaarisia koulutuskokonaisuuksia, alueellisia oppimisverkostoja, vertaismentorointia sekä korkeakoulujen ja oppilaitosten yhteisiä kehittämisprosesseja. Tavoitteena tulee olla koko työyhteisön kehittyminen, ei vain yksittäisten osallistujien osaamisen lisääminen.

Yrittäjyyskasvatuksen vahvistaminen tarvitsee pysyvän rahoituspohjan. Määräaikaiset hankkeet voivat tukea kehittämistä, mutta niiden rinnalle tarvitaan kansallista perusrahoitusta, kohdennettuja valtionavustuksia, jatkuvan oppimisen rahoitusta, korkeakoulujen TKI-rahoitusta sekä alueellisia ja eurooppalaisia rahoituskanavia. Rahoitus tulee kohdentaa erityisesti opettajankoulutukseen, täydennyskoulutukseen, tutkimukseen, oppimateriaalien kehittämiseen, koulutusasteiden välisiin rakenteisiin ja vaikuttavuuden arviointiin.

Suosittelavaa olisi laatia kansallinen, useampivuotinen toimeenpano-ohjelma. Ohjelmassa tulisi määritellä yhteiset tavoitteet, vastuut, rahoitus, seuraintindikaattorit ja vaikuttavuuden arviointi. Näin varmistetaan, että yrittäjyyskasvatus ja talousosaaminen vahvistuvat yhdenvertaisesti eri alueilla ja koulutusasteilla.

Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen asemaa on vahvistettava linjauksissa. Tutkimus on välttämätöntä, jotta voidaan arvioida yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen vaikuttavuutta, tunnistaa toimivat pedagogiset ratkaisut ja kehittää toimintaa näyttöön perustuen.

Tutkimukselle tulee varata pitkäjänteistä ja ennakoitavaa rahoitusta. Kansallinen seurantatieto, laadullinen ja määrällinen vaikuttavuustutkimus sekä koulutusasteiden välinen vertailu tukevat päätöksentekoa ja auttavat kohdentamaan kehittämistoimia vaikuttavasti.

Yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen linjausluonnoksen liitteessä 2 on esimerkinomaisesti lueteltu organisaatioita, jotka tarjoavat kouluille ja oppilaitoksille tukea, asiantuntemusta ja toimintamalleja yrittäjyyskasvatuksen ja talousosaamisen toteuttamiseen. Mitä organisaatioita liitteeseen 2 olisi syytä lisätä? Ilmoita organisaatio, lyhyt kuvaus sen päätehtävästä ja keinoista, joilla organisaatio tukee kouluja ja oppilaitoksia yrittäjyyskasvatuksessa ja talousosaamisen edistämisessä.

-

Gustafsson-Pesonen Anne
Tampereen yliopisto